

მწყმოსი

მე გარ მწყმოსი კეთილი: მწყმოსმან სკეოილმან სული თვის დაქსდვის ცხოვარობის. (იოან. 10—11).
გოვე ცხოვარი ჩემი წაწყმედული. ესრეთ იოს სისარული ცთა შინა ერთისთვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).
მოველით ჩემდა ყოველხი მასურალნი და ტვირთ-მპიბენი და მე განგისვენო თქვენ (მათ. 11 28).

№ 13

1884—1895

30 ივლისს.

კიდევ ფუჭი და ამა . ზრუნვა მეგრული მწერლობის განჩინისა და ლოცვისა და ღვთისმსახურების ქართულიდან მეგრულად გადათარგმნის შესახებ.

ჩვენ მკითხველებს არა ერთხელ ამოუკითხავთ ჩვენი გამოცემადან სხვა და სხვა წერილები იმ ბედ-შე, დაუბლოკებელ კითხვის შესახებ, რომელიც აღძრეს ზოგიერთებმა ამას წინადა ქართული ენიდან მეგრულზე ლოცვის, საღმრთო წერილის და ღვთისმსახურების გადათარგმნის შესახებ. ყოველი შეგნებული ქართველისათვის ეს კითხვა გარკვეული და თვალნათესადები, მაგრამ მაინც მტო არ იქნება, იცე დაუბრუნდეთ მის აწონ-დაწონას, მით უმეტეს რომ იგი ჯერაც კიდევ საკამათო საგნად გაუბღიათ ზოგიერთებს, და ღიღის კპანწყევით უტკიციებენ საზოგადოებას, რომ ამ კითხვის თავი თავის სურვილისამებრ დამოაგრებით დიდ სარგებლობას მოუტანენ სამეგრელოს მკედრით. რადგან ასე მოჯინებით ჩააციდენ ზოგიერთები ამ კითხვას, ჩვენი წმიდა მოვალეობა არ გვაძლევს ნებას დაღუპებისას და გაუყურებისას, მით უმეტეს როდესაც საქმე ასე თუ ისე შეეცება მრავალადამიანთა სარწმუნოებრივ და ზნეობრივ თვალთახედვის ისარს და ახსნებით ერთარებას...

დალოცა დემრთა, ცხლა ხანად ყველა მიხედა სამშობლო ენის დიდ მნიშვნელობას სამისიონერო საქმეში. მხოლოდ ამ ერთად ერთ ქვაკუთხედზედ შეიძლება დამყარდეს და გავრცელდეს სარწმუნოებრივი და ზნეობრივი ქრისტიანული გრძნობა. სხვა სკვეთისთან ეს თავა და თავი უპრაბუტობაც მაუძღვის ქრისტიანობას, რომ იგი ყოველ ადამიანს აძლევს ღონას ძიებას გონიერულად და რიგიანად შეითვისოს ყოველმა მისი ღირსება და ამაზედ დაამყაროს თავისი რწმუნება. კიდევაც ეს აძლევს მტკიცე საფუძველს ყოველი ქრისტიანის სარწმუნოებრივ გრძნობას.

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

საუკეთესო გზად და ხიდად კი, რომლითაც ადამიანი უნდა თვისებდეს ამ საჩუქრუნოებს, მიმწინეული და აღიარებულა, რასაკვირველია, უადილესი და უფრო გასაგებო, ღვიძლ დედა-ენაზედ სიტყვა—მოძღვრების და საღმრთო წერილის გაცნობა. ეს ქეშმ.კრეტება ამ ჟამად ყველამ კი შეიგნო, და კანონდაც მიიძინა. კიდევაც ეს არის მიზეზი, რომ სამის'იონერო საქმის წარსამ:ტუბლად, ზნეობრივი განათლების ხალხში მოსაფენად, ყველგან დიდათ ცდილობენ ლოცვების, წირვის წესის და საღმრთო წერილის იმ ენაზედ გადათარგმნას, რომელიც არის განუშორებელი კუთვნილება ამა თუ იმ ერისა. მართალია რომ სოქეს კაცმა, ყოველი ასეთი შრომა და მცადონება, გულწრფელი, მოკეთულებრივი და კაცთ მოყვარული, ყველგან მადლობითა და თანაგრძობით აღსავეც ნაყოფს მოიმიკის ხოლმე და საგრძნობელიც არის ყველასათვის. ყველგან დადის თანაგრძობით ხედება ამითანა საქმეს ის ხალხი, რომლის გულისთენაც ასე ჭირისუფლობს გარემუ პირი და ერი, და ასედაც უნდა იყოს. ამ კი როგორ შეიძლება, მადლობელი არ იყოს ადამიანი იმისი, ვინც კეთილის მიზნთ გატაცებული ცდილობს ქრისტეს სწავლა-მოძღვრების გავრცელებას, გასაგებ, ღვიძლ ენაზედ და ამით ხელს უწყობს მის მცნებათა გავრცელებას!

ვერც ერთ ველურ ხალხს მთელ დედამ.წაზედ ვერ ნახათ, რომ ამისთანა სიკეთისათვის გულითადი მადლობით და კრძალვით არ განიმსჭევალოს ამისთანა მოქალაქე პირთადი. გადააველით თვალი სამისსიონერო ისტორიას მოკითქულებიდან დაწყებული დღემდის, და აშკარად დარწმუნდებით ჩვენ მიერ. ნათქვამის სიპართლენი. რამდენი სტანჯენ და აწულებს გერმანელებმა, ლათინებმა და ბერძნებმა სლავიანთა ხალხს, რომ ამ ხალხში თავიანთ ენაზედ შეეტანათ ქრისტეს სწავლა-მოძღვრება! მაგრამ ყოველმა ცდამ და შრომამ ამაოდ ჩაიარეს. და როდესაც კირილემ და მეთოდემ ღვიძლ ენაზედ დაიწყეს ქრისტეს სწავლა-მოძღვრების ქადაგება, მაშინ კი მსწრაფლად მოეფინა ხალხს და ყველანი აქებდნენ და აღიდებდნენ ღმერთსა.

როდესაც ვითომდა ამავე ზომას ხმარობენ ზოგიერთი პირები ს.მეგრელოში ქრისტეს სწავლა—მოძღვრების განსამტკიცებლად, იქ სულ სხვა გრძნობას ხედავენ აღმაინი. მრავალი იმპრომტს ამ წლის განმავლობაში მეგრული სწერლობის გასაჩენად და დასარსებლად და ლოცვებისა და ლეთის-მსახურების გადასა-

თარგმნად, მაგრამ მეგრელებში სრულებითაც არ მოიპოება სიამოვნების და მადლობის გრძნობა ამ დამაზნარალოთა პირთადმი. არაფერს ვიტყუთ იმისთანა ვიგინდარებზე, როგორც აშორდნა და მისი ცოპ.პანია, რომელნიც ვითომც თავს ივადებდნენ მისიონერებთან. ამ საქმის გარემოების გარეშე მეთელ-ურეუ გაოცებაში მოდის და თავის თავს ეუბნება: ან მეგრელები ქრისტიანები არ ყოფილან, ან არა და რაღაც საიდუმლო, გაუგებარი რამ უნდა იფარებოდეს ამ საქმეშიო. ხალხს თავის ენაზედ ლოცვებს და ლეთის-მსახურებას უთარგმნიან და, როდესაც ისმენენ ამ ლოცვებს, ეკლესიიდან გარეთ გარბიან. რასაკვირველია უცხო კაცი იფიქრებს, რომ ეს კაცები სრულებით ქრისტიანებერც არ ყოფილანო. როდესაცსაქმეს ახლოს დააკვირდებით, შეხედეთ ამ ხალხის ეკლესიებსა და მონასტრებს, გადაფურცლავთ აუარებელ ქადაგებას მათ ძველ და ახალ მღვდელ-მთავართა, როდესაც გამოაკლევით ამ ხალხის დანარჩენ სხვა ქართველ-ხალხთან ერთად ათასის წლის ბრძოლას ქრისტეს საჩუქრუნობისათვის, მაშინ კი რწმუნდებით, რომ ეს მეგრელები უფრო ქეშმარტივი ქრისტიანები არიან, მათი ლოცვების მთარგმნელებთან შედარებით. მაშ რაშია აქ საიდუმლოება და რა უნდა იყოს აქ გასაკვირალი უცხო კაცისათვის.

ზარზან, ვგონებ, უკანასკნელად სინჯეს მეგრელების დარწმუნება, ვითომც მათთვის დიდი სასარგებლო იქნებოდა ლოცვებისა და ლეთის მსახურების მეგრულად გადათარგმნა. ყოველად-უსამღვდელოესმა გურია-სამეგრელოს ვისაკობოსმა გრიგოლმა თავის თავმჯდომარეობით კომისია დააწესა, მიიწვია სასულაგრო და საგრო პირნი ამ კითხვის გარდასაწყვეტად.

ეს კომისია წინდაწინე დაეითხა ებარქიის ყველა ბლაღოჩინებს და შეეგროვა მათი მოსაზრება და პასუხი; შედევს თით შეუდგა ამ საქმის წელილიად და საფუქლიან განხილვას, და ერთ-ხმად დაემყარა იმ დასკვნას, რომელიც გამომეტყუელია მთელი სამეგრელოს საზოგადოები. აზრის.

ამ საქმის რიგინი აწონ-დაწონისათვის და საქმის ვითარების გასათვლასწინებლად ჩვენ საჭიროდ მივიჩნით ზოგიერთ პირთა მოსაზრების დასტამბვა, რომელნიც იმ კომისიაში იყვნენ წევრებად. მათი აზრი ყოველი ადამიანისათვის საჩუქური და ძალიან საყურადღებო უნდა იყოს, რადგანაც ეს პირები სწორედ იმ დაწილს ეკუთვნია ქართველი საზოგადოებისას

რომელსაც ძალის ძალით არა მკითხველს მსრუნველობას უწყვეტ ვლაც გავრეშე პირები. იგი აღვიდა დაარწმუნებს ყოველ აღმჩანს, თუ რატომ არის სამეგრელოს საზოგადოება წინააღმდეგი ასეთი უაღაგო მსრუნველობისა, და რას ეკადის მას ასეთი ნაძალადევი კირისუფლობა. მოგვყავს კომისიის ერთ ფრთი წევრის აზრი.

«უნდა დავწყუო სწორეთ იმითი, რაც ჩვენი საზოგადოების ყოველი შეგნებული წევრისათვის კი არა, არამედ ყველასათვის ცხადია, ვინც კი წარსულის და აწმყოის ცხოვრების ჭეშმარიტ წინადაგზე ამყარებს თავის მოაზრებას და განზრახ თვალს არ იხუტავს თვალ საჩინო მოკლენის შესანგებად. მეგრული ლაპარაკი, მხოლოდ კილოა ქართული ნის, როგორც მავლითად ქართული კილოა, იმერული, ხეცურული, სვანური, თეგლილოური, და სხვ.» ერთ ამნაირ კილოს წარმოადგენს ჩვენი მეგრულიც, რომელსაც ეს სახელი დაერქვა საქართველოს სამეფოსი ეგრიად წოდებულ ერთ ერთ კუთხისაჲან, ამ კუთხის მცხოვრებთ ეწოდებოდა ეგრისელი ანუ მეგრელი და მათ ლაპარაკს კი მეგრული. (როგორც მავალითად «რაჭა» — «რაქველი» — «რაქული», «გურიან» — «გურიელი» — «გურული»), აგრეთვე, როგორც არგეთოს მხარის მცხოვრებს ეწოდება «მარგველი», მის ლაპარაკს «მარგული», და «რაჭა» — «რაქველი» — «რაქული» და სხ. არავინ კი არ უძახს ამ კილოებს ენას. «გურული ლაპარაკი» — «ო ითქმის და «გურული ენა» კი არა, «რაქული ლაპარაკი» და არა «რაქული ენა», «მეგრული ლაპარაკი» და არა «მეგრული ენა». რადგანაც მეგრული ლაპარაკი მხოლოდ ერთ ფრთი კუთხის კილოს წარმოადგენს, რომელიც მხოლოდ ოდნავ განესხებება ძირეულ ენას ქართულს, და მხოლოდ მდამბო ლაპარაკისათვის არის სახმარი, ამისათვის მას ენის თვითარსებობა არა აქვს, გარდა ამისა კიდევ, ამ კილოზე უბრალო განყნებულ აზრად კი არ გამოითქმის, და ლეთის-მეტყველების დიადი და უზენაესი აზრების გამოთქმა ხელს წარმოუდევრელიც არის: რადგანაც მეგრულ კილოს არ აქვს ქართულთან დამოუკიდებელი ზრდ-მატება და განვითარება, არ მოცემება საკუთარი სიტყვები და წინადადებანი. მიზეზად ის იყო, რომ ეს ლაპარაკი მხოლოდ საყველ-პურა იყო, შეგნებოდა მხოლოდ უბრალო საგნებს, ვერ აკმაყოფილებდა სულიერ ცხოვრებნილებს საზოგადოებისა და კიდევაც ამიტომ

ყოველი მეგრულად მოლაპარაკე რთული აზრ-ს და განყნებული რამის გამოსატყველად, როდესაც ვერ მოიძებნა შესაფერ სიტყვას მეგრულში, ყოველთვის მიმართავდა და მიმართავს ხოლმე უმოპარეს სთავის-ღვიძლ ენას ქართულს, როგორც შესისხლ-ხორცებულს მეგრულ კილოსთან, რომელთანაც არამც თუ საერთო აქვს სიტყვის ძირება და თვით მივლი სიტყვებიც, არამედ მივლი ეტიმოლოგია და ღრმა-ტიკული მწყობრიც სულ ერთი და იგივე აქვს. ეს მეცნიერულად დადასტურებული დედა-აზრი, ისტორიულადც და ფილოლოგიურადც დამტკიცებული, გამოკვლეობით თვალდაცხადები არის ევრ სის ყოველი ქართველისათვის, გვრდ წოდებულ მეგრელებისათვის, და ამიტომაც საწყაროს შემოკმედთან სულიერად დაშაკვეშირებელი ლოცვების თარგმნის პრაქტიკი ყოველად შეუძლებელი და საოცნებო რამ არის; ეს განზრახვა არამც თუ გამოწვეული არ არის ხალხის გონებისა და სარწმუნოების ჭეშმარიტი საქირაებით, არამედ ცუდ-უბრალო, ზედმერი გამოგონებაა, რომელიც არავისათვის საქირა არ არის და პირიქით თავის შედეგით ყოველად მავნებელია. იგი სიკუდილსა და მანებლობის მეტს არაფერს არ უქადის სარწმუნოებას სიწმინდეს, გონებრივ წარმატებასა და უწყინდეს გრძნობას ხალხის თვით შეგნებისას.

ამას მალაპარაკებს ჩვენი მხარის საერთო შეხედულება, რომელიც აშკარად წარმოითქვა 1889 წელს ახალ-სენაკში მომხდ.რ სამღვედლოების ყრილობაზე და რომელიც ცხადთ გამოირკვა ჩვენი საზოგადოების ყოველ საფეხურზე და მწერლობაშიც. ამ პრაქტიკის აღსრულებაში ყველა აშკარად ხედავს მწველებლობის შთანახსნს, ყოველგვარ განდგომილებას და მიზეზს საღმრთო წერილის ახრებულ ელნისს და უყუღმართ მის შეგნებას. და მართლაც, ვითომდა გადათარგმნა ლოცვების მართო ერთად-ერთი კითხვაც კი ყველას შეგნებულს და შეუგნებულსაც საზოგადოებრივ შთაბეჭდილებას ჰკერის... თუმცა ამ თარგმანებისათვის ძალიან მოწადინებთ განგებ უზენაით ისეთი სიტყვები რომ ქართულის ვითომც ძნელად მიმავსებოდნენ, მაგრამ ისეთი სიტყვები ჩაურთავს მთარგმნილებს, რომელნიც ყოველ მართებულობას მოკლებულნი არიან, ახლად შეთხზულნი არიან, რომელთაც საშუალებით სრულიად ვერ გადმოიქცევა ნათარგმნის შანაქსი და რომელიც მხოლოდ რღაც უხერხულად შეტმანნილ

რალც გაუფგებარ და შეუქანებელ სიტყვებს ჯგუფს წარმოადგენს... მაგალითად. «სახელითა მამისათა და ძისათა და სულასა წმიდასათა» გაღუთარგმნიით ასე: «ოზინეთ ბაბაშითია დოფსქი შითია დო შური წმინდო შითია. ამენია. ძალან ცილან ქართული სიტყვების განზრახ დამალვას, მაგრამ ეს თარგმანი მინც ვერ ხატვას რიგინად ვერც სიტყვებს და ვერც აზრს ლოცვისას. არავს კი არ უნდა ევატიებოდეს განზრახ ლოცვის აზრის გადამხინჯება, სამეგრელოში ყველამ იქ მცხოვრებმა იცის, რომ ქართული სახელი, ოდიშის წარმოთქმით სახელია და არა „ოზინე“; ქართული «Духи» მამა, მეგრულის კილოთი ითქმის «დუდი», მუმა, და არა «ბაბა»; ქართული «ძე მეგრულად ითქმის «ნძე»-თ და არა «ფსქა»-თ; რომ გადათარგმნათ, აზრიც სულ სხვა გაჰადის: «მოსახსენებლად მამისა და ტომის შთამავლისა და წმინდა სულისა, ამინ», (რადგანაც ოზინეთ—«მოსახსენებლად», ნიშნავს და «ფსქა»—ტომის შთამავალსა) «აწლა მარად-ს და უყნითი უყნისამდე იმავე თარგმანით ასე გამოიხატება: «ცხლა, აქნამდინაც და ყოველთვის შთამავალაზაში», ამ უგენო თარგმანის მაგიერად ასე უნდა გადათარგმნილიყო: «სახელით მუმაშით, ნძეშით და (შური) სული წმინდაშით, «ამენი»—მაგრამ ამის გადათარგმნაც არ ღირდა, რადგან ყველა ნაწიელი ქართული სიტყვებია, ოღონდ გადამხინჯულებია ისე, რომ არ შეიწვევს ეს საღპოთო საგნას, ქართულად ყველასათვის გასაგებია აზრი და უფრო კარგათაუც არის გამოხატული აზრი. ეს მაგალითი ყველა სხვა თარგმანებზედაც გადასატანია. დამამტკიცებელი მაგალითებით სულ სასება თარგმანი.

ყოველ ქართველს ჩენი კუთხისა, ნასწავლი იქნეს «გინდ უსწავლო, ძალან ზოლს ჰკერის სარწმუნოებისა და ენის სარწმუნის ასეთი ქარგვა და აბუჩად აგდება, როგორაც ამთარგმანებშია გამოხატული აზრის შეუქნებლობა უზენაესისათაუკს (ოღოცების, მართლ-მადიდებლობის მკენების და სხვაგვარად ქრისტიანობის) აბუჩად ავდება და, დღეა დღე დევრობა ერთის მხრით—და ცალკე განზრახ სიტყვების გადამხინჯების ნაშენი სურვალა და არამც თუ გადამხინჯების ახალს შეთხზავს კი, იმ განზრახვით ჩადენილა, რომ მკაცრება არ მიუკის ქართულიან და თავისებური სახე ჰქონდეს ყოველ ხვას და სიტყვა-სა—ყველაფერმა გამოაწერა უზიავა და უსკავაო

სიტყვების აბდა-უბდათ ახსული გროვა, რაც აზრს აბუჩადებს, შინაარს დასტყვივებს ღრამატიკის კანონებს წინააღმდეგობის მიუხედავად და საგნის სიწმიდის, სარწმუნოებრივ სათნოების და გრძობათა სინანდარის საწინააღმდეგოდ. ზოგიერთი სიტყვა თავისი უწყვეტობით და ნამეტანი ნაძალადევი ავტულებით შეურაცკყოფენ არამც თუ სარწმუნოებრივ გრძობას აღდამანისს, არამედ უზარალო ზრდლო რიგინობის გრძობასაც კი უსწავლენ ყოველ რიგინ აღდამანს. რალა ბერიც დამტკიცება უნდა, თვით ეს სიტყვები მეტყველებენ აურაცხელ მადნებლობას ხალხს სულღიერ და ეროვნულ განძის ასეთ გაწილებისას, იმ ხალხის ეროვნული გრძობის შელახვას, რომელს ათას წლოებით დაუკავს წაუყენებლად ზეცაურ საუნჯე ყოველგვარ არაწმინდობასკან და მუკალბლობის ბაღისკან. და დაუცავს უფრო მიტომ, რომ სინამდვილე, საწმინდე საღმრთო წერილის, და ლოცვების და საღვთისმეტყველო თხზულებებს თავით ბოლომდე გატარებული იყო მთარგმნელ მამათა ნათარგმნში დაკვემარტებით და სინამდვილით გადასაცემლად მოუძღნა ქართველ ერს, რომელიც ძელი იფერის ანუ საქართველოს მთელს მიდამოზე ისტორიულად იზრდებოდა, მაკრდებოდა ჭეშმარიტებისა და მართლ-მადიდებლობის გზაზე და რომელმაც ისტორიულად დამტკიცათავისი შეუფერხებელი ერთგულებად ღუთისა, სარწმუნოებისა და მამულისადმი, რომელმაც შეისისწავლა მამაცობის ღვაწლით და მოწამეობის ტანჯვა-წვალებით, სისხლითა და ძეღუბით ქრისტეს სწავლა-მოძღვრება და მამულის აწილიდება თავის მიდამოს ყველა კუთხეზე აუპოხალოეთოდან მოკიდებული დასავლეთამდე, ზოდისიდან გგრასამდე, სადაც ნამეტანი ძლიერებით ბრგინედა და ჰეუაოდა სამშობლო სიტყვა: უდიდესი ტარების კათედრიდანაც, წინამძღვართა სადგომებიდანაც, მეფეთა და დიდებულთა სასახლეებშიაც და ყოველ უბნებშიაც.

ყველამ კარგად იცით, რომ ოჯახებში მისამსახურებშიც კი არ ღამარაკებენ თავის ბატონებთან «მდბაო ლაყუთი» «მეგრულით» და გლენებსაც კი დასამკირებლად ეძახდენ და ეძახიან «მარგალი»-ს, ესე იგი მდბაიოს. რაც ვთქვით, აქედან თავისთავად ერთი საერთო დასკვნა გამოდის, საზოგადო მიერლი მხარისათვის, რომელიც მხოლოდ ერთია: მეგრულ კილოზე ლოცვის გადთარგმნა ქრისტიან-

ახალი ამბები და შენიშვნები.

ნობის საწინააღმდეგო აზრების ძალის-ძალად განიქმნება და ლეთის საწინააღმდეგო, ნაძალადეგ სწავლა-შეხედულებებს გავრცელება იქნება. იგი გამოავლინოს ნიადაგს სარწმუნოების ქვეყნარტების ნაძლივლად შეგნებას, გააღებქირებს ქრისტეს ლეთის-მეტყუელებით დაღვნილ აზრებს და ცნებებს; იგი იქნება საბრთო საგნების უწინააღმდეგო სიტყვებით ქირღვა-გაზიბილება; დაბუნდებს აზრს ახლად შეტანსილ სიტყვებით—ერთის სიტყვით, ეს იქნება დასაბამი ცრუ რწმუნების გავრცელების, აზრის არე-დაზრვის, მწველადობის და სხვა მრავალი უტუღმართობის და ხალხის სულიერ ხრწნილების. მეგრული კილოს სწავლა-დაკვირება მეცნიერების მზნით კიდევ საგულისხმოა, მისი თვისებისა და სხვა ერთა შორის ერთად მის ძირეულ ქართულთან ადგილის მოძებნისათვის, უმთავრეს ქართულ ერის მის კილოვებთან შედარებით გამოსაკლევად, ისტორიულ-ფილოლოგიის და საღრამატოო წესების მზრით, როგორც სხვა მკვლევარები ცდილან ამის მაკალითად: კლაპროტი, ბოპო და სხვ. და აურთევ პროფესორი ცუგარელი ჩემთან ერთად; მაგრამ სხვა მარე ამ მასალას გამოყენება! ამ არუელ-დარეული მასალის ეკვლივსებში და სასწავლებლებში შეატანად გამოყენება ძალიან გასართობი და უადგილოა. ყველამ კარგად უწყის ამ პროექტის შესახებ ჩვენი ქვეყნის შეხედულება და აზრი, და ეს აზრი, ეს შეხედულება, როგორც რომ ჩვენი კერძოდ შეხედვით: მგრულად გადართავნილი ლოკები მართლ-მადიდებელ ჩვენ ეკლესიის წილში შეიტანს თვის ღერძლისას, გაჩენს აურ-ზაურს მის შგოლთა შორის, შეარყევს ძირეულ შეხედულებას (დოგმატებს) სარწმუნოებისას, მკვიდრთა აზრში დაბადებს ხრწნილებას მართლ-მადიდებლობის რწმუნებისას, მოსაზრს სულიარ მის უზენაეს ერთობას ქრისტეს სარწმუნოების ქვეყარტებით დაწერვილს, ასტეხს შგოლის სხვა-და-სხვა აზრებს და სიტყვებს გაგებაში, ერთის სიტყვით გაგვიწებს არიოსის, მკველანის, საეული-საძაბუტა—ასტეხს სხვა-და-სხვა მწველადობას, რომესაც მამყვება აუტოდებელი მისი სამწუხარო შედეგებიც, ეს შექველი შედგება ყოველი ამ გვარი განზრახვის და აქაც რასაკვირეელია, უთუოდ მეტის გამოწვევით, როგორც შეშვების მსჯერება განსაკუთრებულ ზასიოს და მის გონებრივ მდგომარობას, ისტორიულად ჩვენ ხალხთან შესისხრატებულს, განმეორდება იგივე, რაც სხე-გან უკუდა ბოლო მოჰყოლია ამისთანა და ამ გვარ საქმესა.

დიდი სასიხარულო ამბები უნდა გაუწეოთ ჩვენს სამდელოებას: ეს სასიხარულო ამბავი შეეხება ჩვენი სამრევლო სკოლების ახალ წეს-წესობას. ამ ახალი წესობალებით თითოეულ სკოლას მასწავლებელს ენაშენება ანა ნაგებ 250 მ. რაგინა ზემანდელოებასთან სკოლებზედ იმ რწმუნება, მთი განუთავლებებს მეთუფურეო გარდა ეპარქიაში იქნება ერთი შირი დანიშნული სახალხო სკოლებს დორმეტორების მსგავსად უმაღლესი სწავლის მიმღები, რომელსაც რაი ათას სუთასა მინუთი ექნება დანიშნული. იქნება დანიშნული აგრეთვე მასწავლის სკოლებას მეთუფურეო სამდელო შირის, რომელთაც ექნებათ დანიშნული სამას სამას მინუთი. განზრახული არის მასწავლებლებას მოსამზადებულები გურსების დანკება მთელს იმეკრამში. როგორც ამას წინადაკვეთად ნათქვამი, მოსკოლი წლის მიმრეკელი იანგრადან სახანინან გამოცემა ყოველწლივით, იმას გარდა რაც გამოადოდა დეკემბრის, სპამალონი, და შეადანს ოცდა ოცნას ათას ორას სუთი მინუთი. დაწმინდებით გადევ შემდეგ განიბუთ მეთოსკელს, მსოფლიოდ უნდა დაუმატოთ ესლად, რომ განსაკუთრებით უუნადლება არის მიქეფული იმისთან მსარეკეზე, სადაც ბერეო მწვალებული, (სექტანტები) სტესგერებენ.

უმაღლესად ნაბჭინება სამდელოებასთან თასა მტერების მომატება: რაც იყო დღემდე გამოხული ამ წლის შირველს იანგრამდე, იმას ამ წლის შირველს იანგრამდე წაღწაბად მომატება სუთასა ათასი მინუთი. ეს უმაღლესი ბრახება გამოხულია ამ წლის 16 იანგრადან. როგორც სხვა იმისას, ჟამგარებას შექება საქართველოდან მალე წარდგინდება.

ამბობენ, რომ ანრწმუნის სკეული ქარვასლად დაწმინდის თავდაზნაურობას მისას წინამძღოლას თ. გ. მ მუსჩან-ბატონის წყვლობით, და ამისთვის ზოგადრეტებს თურმე სურსთ ამ ქარვასლას მუსჩან-ბატონის ქარვასლად უწოდან სასეულად. ძეარე სასამეონო იქნება!

სხელმწიფო ხარჯით თბალისას სემენარის სამმართველობასთან ამ წელს იგზავნება აკადემიაში ორნი მოწვევა: თალეკეტი ნიკოტე ვიკეს და იქნათი კაც-სამეფანს. შესამე იგზავნება ურსისასეუ აკადემიაში ამეუ სემენარაში ინსპექტორის მამა ვერპოგენა საეუთარის ხარჯით. ურთისაც, როგორც სხვა იმისას, თავის ხარჯზედ იანგრეს შეტერედის მათი მაღალ-ყოვლად უსამდელოებასა შეტერედურდის მატრონოლიტი მაღლადი, რომლის მამობრეუ სიყვარულობას შევლეს ქართველადმი ჩვენი სემენარის მასწავლოთათვას არა ურთულე გაგვეკევა უმაღლესი სწავლის გზა.

ჩვენ გრგხნებ, შევლას სასოკს მწეუმსა დაბჭვადი სტატია «სამწესარო მკოვანის» სთავრით, რომელიც

დამ. დ. დამბაშიძე.

გამოწვეული იყო ჩვენგან მითი, რომ თითქმის ორი წელიწადი ჩვენი სემინარიდან არცაინ იყო წასული ატადემიაში. დღეს ჩვენი და ჩვენი სამღვდელთების მწუსარება სისარულად შეიძლება და ღმერთის ინებოს ჩვენ საქმინარეებს შეიძლება უფრო მსკლად ტექ- ულასთ უმადლები სწავლისადმი ცხა. მაგრამ არ შეი- ძლება არ აღნიშნოთ, რომ ჩვენს სამღვდელთებს მარტო შორიდან უურება არ არტებს ამ შეთსვეტაში, რიცა და მართულები, რომ თვითონ სამღვდელთებზე ატყანინდეს საკუთარის ხარჯით დიხსეულ მოწაულებს.

* *

უფლად სამღვდელთ იმერეთის ეპისკოპოსი გა- ბრედი 14-ს ივლისს ბორჯომიდან გელათს წაბმანდა. რატორც ეტყობა, ბორჯომის ჰაჟა ძლიერ მოხდენია უფლად სამღვდელთს ჟანმრთელბას.

* *

როტორც ამბობენ ბ. სიმონ ბესარიონის ძე დოდაბერძე კავკასიის ოლქის მსჭუნეულს ქუთაისის სათავად-ანიურთ სკოლის ინსპექტორად არ დაუმიტყატე- ბია, და დაუნიშნეს ამ თანმდებობის აღმარულულებად.

* *

ამას წინად იკვირია“-ში ამოკვითხეთ შეტის მატად ტუნდ სექტორად უცხეთიდან მოხულის შროფე- სორის ლეიდანისა, რომელიც ვითამც მას ჩაუდინა ერთ თაჟადიშედის მიმართ. ეს თაჟადიშეიდა მისთან საქამოა რჩევისათვის მისუდიეო. ესლა შროფესორი ლეიდანე ერთ რუსულ გაყეთში აწერება, რომ თაჟადან ბოლთ- მდე იკვირია“-ში დაბეჭდილი ამბავი სრულუბით ტუთუ- ლიაო. ეს ამბავი მოჭეებს (ნოჟ. ობოზ.) რუსული გაყეთიდან და თანც ამტებს, რომ სამწუხარად იკვი- რია სრულუბით არ ატრეეს უფრადლებს თავის მეტრონიკე- გეს; უფრად ამბავი თითქმის გაყეთიდან გადაჭებს და თაჟად ეი ჰბეჭდაეო. დიდი ხნის რაც იკვირია“-მ წესად შემოდიო სსჟა გაყეთებში დაბეჭდილ ამბავის რამდენიმე დღის შემდეგ თავისად გამოცხადება. ასეც ეს ტუტობა, ჩვენის ფეიტით, იმისთანა ტრუ სმუბას და

ამბავის გამოკონებს და ბეჭდებს, რანარებიც ბეჭდებოდა ამას წინად სისარულადიას და მისი ორი ნოქრის დაწვის შესახებ, აჟამეთში მთის ჩამოხვებებს შესახებ და სსჟა ამისთ....

* *

„მწეში“-ს რეაქციამ მიიღო მეორედ გამოცემული დავით აღმაშენებლის და თამარის და წმ. ნინოს გულ- საკიდი ზატარა სატუბი. მეორე გამოცემის სატუბზე ერთ ბიჭზე ზემოხსენებული წმიდანება და მეორე- ზე გელათის მონასტერი და მცხეთის სამთავრის კე- გლების მიდამოებით.

საბიბლიოტრბფიო შენიშვნა.

ამოლეე ქართული გრამმატიკა. შედგენილი და გამოცემული ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის მასწავლებლის ანდრია სიმ. ბენაშვილის მიერ. „ბიბლიისი 1894 წელს“.

აქამოდ ქართულს ენაზედ არ არსებობს ერთი რიგიანად შედგენილი ქართული გრამმატიკა ყრმა- თათვის. ქართული გრამმატიკის შემდგენლებს სხვა და სხვანარად ესმისთ ქართული ენის კანონები, ასე რომ თითოეული შემდგენელი სწერს გრამმატიკას ისე, როგორადაც თვითონ ესმის ეს კანონები. ქართულს ენაზედ არა გვაქვს ერთი მეცნიერულად შედგენილი გრამ- ტიკა; რომელზედაც უცხოელებს მიუთითოთ თამამად და უთხრათ: «აი ამ წიგნშია ვარკვეული ნათლად ჩენის ენის კანონები. შეისწავლეთ ამ წიგნის შემწეობით ეს კანონები, თუ კი ესურთ». საჭიროა ქართულის ენის კანონების შესახებ ერთი დათაჟე- ბული, განსაზღვრული მსჯავრი დიდი დევას. ასეთი მსჯავრის დაუღებლობის გამო ჩვენში ვერ მოხერხდა რიგიანის საბავშო ქართულის გრამმატიკის შედგენა. ჩვენმა ახალთაობამ ძლიერ სუსტათ იცის თვისი დედა—ენის გრამმატიკა. მას ზებირად აქვს შესწავლილი არსებულ სახელმძღვანელოებიდგან გრამმატიკის კანო- ნები, და არა აქვთ შეგნებული სული და გული

დღეა-ნისა, მისი გულ-ღვირვით, ის შინაგანი მხარე-ები, რომლებიც ახასიათებენ ენის თავისებურებას და რომლებსაც ვერ შემიტყვიან უცხო ენათა ზედ-გადღებანი და თვით «ბეჭენი ჯოჯოხეთისანია», ბევრი სიტყვები უცხო ენებისაგან შეთვისებული, ქართულმა ენამ ხანგრძლივის ისტორიის არსებობის დროს თვისის კანონების ქსნაკებში გაატარა, გადშაქარ-თულა. ქართულის ენის გრამმატიკის ამ მხრით შესწავლა ჩვენს ახალთაობას ქართულს ფუძეს და მსჯელობას შეაჩვენეს, ქართულს აზროვნებაში გაწვრთნის და დაიცავს მისს ეროვნულს თავისებუ-რობას უფრო მტკიცედ და სიმძლავრედ, ვინემ თოფა-ზარბაზანი, თბილ-თბილი გრწმობების წარმოთქმა და ჭრელ ჭრელ სიტყვებს რახა-რუბი. ბ. ანდრა ბენა-შვილი ქართული გრამმატიკა ვერ ავსებს ნაკლს ქართულს ენაზედ საბავშვო გრამმატიკის უქონლო-ბისას, თუმც ჩვენ და თავად ამისი დიდი მოლოდანი გეჭქონდა. ჩვენ გესურს სამართლიანი, პირუთნეული აზრი წარმოგისტკეათ იმისი გრამმატიკის შესახებ.

გრამმატიკის დასაწყისში (გვ. 3) ბ. ბენაშვილი არ განმარტავს მას, თუ რა არის «ასა» და «ხმა». მათი განმარტება კი ბევრებისთვის აუცილებლად საჭიროა. უამისოდ, შგარდის მიერ გრამმატიკის შესწავლას საფუძვლად დაედება თუთიყუშური ზნეი-რობა; მისი ცოდნა იქნება აღწებულთა «ფხვიერის ნიაღვრედ» და მღვრ განქარდება იმის თავიდან. ავტორი იმავე გვერდზედ ამბობს: «ქართულს ანბანში ხუთია ხმოვანი ასა» და ჩამოთვლის ამ ასოებს; მაგრამ არ უხსნის მოწაფეს მას, თუ რა არის «ხმო-ვანი ასო». პირველ დაწყებითმა გრამმატიკამ აუცილე-ბლად უნდა განმარტოს ის კითხვები და საგნები, რომლებიც ბავშვს ხშირად ხედებიან გრამმატიკის შესწავლის დროს, როგორც მაგალითად: «სიტყვა», «სიტყვის ნაწილი» «საგანი» «პასუხი», «მოქმედება» «მდგომარეობა», «ვითარება», «თვისება» და სხვა... წინააღმდეგს შემთხვევაში ბავშვს შეზღუდება გრამ-მატიკის შესწავლა. აკი ამიტომ დღემდის ახალთაობას ეჯავრება, სძულს გრამმატიკა თათოფულის ენისა, ვინაიდან საგრამატიკო სახელმძღვანელოები მისის ბუნების და მასაჯის თანახმად არ არიან შედგენილი. აგრეთვე უნდა ვსთქვათ, რომ ბავშვებისთვის პირველ-ხანად სრულიად საჭირო არაა იმის გარდაცემა და გაგვირინება, თუ რა არის ეთიმოლოგია და სინტაქსი (გვ. 4). ეს ნაწილები გრამმატიკისა მასწავლებელმა

უნდა გააცნოს ბავშვებს შემდეგ გრამმატიკის ცუტათ თუ ბევრათ რიგიანად შესწავლისა. მეუდა მოუწინე-ბელი საქმეა და პედაგოგის უქვეო მოთხოვნილე-ბათაც წინააღმდეგი, რომ ბავშვს ელასპარკოს მასწა-ვლებელი ეთიმოლოგიასა და სინტაქსზედ მაშინ, როდესაც მისს ნორჩს გონებას ახლად დაუწყია შესწავლა «საგრამმატიკო სიბრძნისა». ეს ხომ იმას იმეგანება, რომ სახლის აღშენება საფუქელივან კი არა, სახურავადან დაწყებულ იქნეს, რასაც კარგი დახელოვნებულა ოსტატი არასადეს არ იხამა. გრამ-მატიკის შესწავლას უნდა საფუქვლად დაედოს ინდუ-ქტური მეთოდა, რომლის შემქნეობით ბავშვს მაგალითების ჩვენებას მეოჯებით გააცნობ ენის თითოეულს კანონს. ბ. ბენაშვილი ამ მეთოდით არ ხელმძღვანელობს: ის რომელსავე კანონს იტყვის ვერ და ვერც მაგალითებს მოიკვანს მის განსაზრტა-ვად. მისი მეთოდა დედუქტურ-ლამატიკურია და სრულიად უარყოფილია შტენბულის პედაგოგებისაგან, არაა საჭირო პირველხანად იხირო განმარტება, თუ რა არის თვით გრამმატიკა, რომლის შესახებ ბ. ბენაშვილი ეუბნება ბავშვებს თვისის გრამმატიკის დასაწყისშივე: «საგანი ანუ წიგნი (ი), რომლთაც ესწავლობთ მართლ-ლამატიკას და მართლ წერას არის გრამმატიკა» (გვ. 4). საგანს ბ. ბენაშვილი ახე განმარტავს: «ყველაფერი რასაც ხედავთ, ვგრძნობთ (თითქო რასაც ხედავთ, იმას კი არ ვგრძნობთ) და გეოგრო წარმოვიდგენთ, არის საგანი». ამ განმარტების ძალით ვამოდის, რომ იმ საგნებს ჩვენ ვერა ვერაქო-ბთ, რომელნიც ჩვენის მხეველობის ნერვებზედ ახ-დენენ შთაბეჭდილებას; და თუ ამ საგნებს ვგრძნობთ და ვცნობთ მხეველობის შემქნეობით, რაღა საჭირო იყო ჩაკერება სიტყვებისა: «რასაც ვხედავთ» საგნის ცნების განმარტებაში?! იმავე გვერდზედ არაა განმარ-ტებული, თუ რა არის სულიერი და უსულო საგნები, თუმც ამითი მაგალითები ავტორის ბლომად მოჰყავს. ავტორის აზრით განწყობითი საგანია ის: «რასაც აღმოიანი გონებათ წარმოვიდგენს», მასსადამე ჩემთვის ავტორი გრამმატიკისა ბ. ბენაშვილი განყენებითი საგანი იქნება, რადგანაც ამ შენიშვნის წერის დროს იმას შე გონებით წარმოვიდგენ... ბ. ბენაშვილის განმარტებას განყენებითი საგნისას აკლია პირველი ნახევაი, რაიც უნდა შეადგენდეს საფუქველს ამ განმარტებისას ავტორის მიერ მოყვანილი მაგალი-თებიდან სხანს, რომ განყენებითი საგანს ჩვენის

ხუთის გარეგანის გრძობების შემწეობით ვერ ვიგ-
რძნობთ და ვერ ვიცნობთ და მხოლოდ გონებით
წარმოვიდგინოთ. გარკვეული არაა არსებითი სახელიც,
რომელიც ნინუას საგნის სახელს ანუ წოდებას საგნი-
სა (გვ. 5) შეიძლება ასეთი განმარტებით ბავშვი
გაიგებს, თუ რა არის «სახელი» ანუ «წოდება»;
მაგრამ იმას კი ვერ გაიგებს, თუ ამ «სახელს—
წოდებას» რათა ჰქვინ «არსებითი სახელი»? ნაცვალ-
სახელიც იმარტება, არსებითის, ზედ-შესრულის და
ჩიხებითი სახელების და არ მხოლოდ არსებითი
სახელის მაგიერი, როგორც ბოძანებს ბ. ბენაშვილი
(გვ. 6). «საკუთარი არსებითი სახელი არის ის,
რომელიც ერთს საგანს ჰქვინა»—ამბობს ავტორი.
(გვ. 7). მაშასადამე სახელი «გიორგი» «სიპონი»,
«ანდრე», რომელთაგან თითოეული მრავალ საგნებს
ჰქვინა, საკუთარბითი არსებითი სახელები არ იქნე-
ბიან. ზედ-შესრული კი არა, არსებითი სახელებია
სიტყვები: «სადენახე» «საღუქნე» (გვ. 8); ამის მაგიე-
რად უნდა იყოს «სადენახე» «საღუქნა». პირიქედ-
ნით ნაცვალ სახელი არა თუ მარტო აღაბიანის
სახელს მაგიერი როგორც ამბობს ბ. ბენაშვილი
(გვ. 9), არამედ პირუტყვის და უსულო საგნის მაგი-
ერადაც. მოქმედებითის ბრუნვის კითხვა ბ. ბენაშვილის
«ეით?» ჰგონია; (გვ. 10) უნდა კი იყოს «ფისიოქ»,
ავტორი არ შეგებია ბრუნვას ისეთი ნაცვალ-სახელე-
მისას, როგორც არიან: «მე» «შენი» «ის», «იგი»,
«ეინმე», «რამე» და სხვანი.. მათი გაცნობა ბავშვ-
ბისთვის აუცილებლად საჭიროა. ბავშვს უნდა უეჭ-
ველად განუმარტო ისიც, თუ რა არის «მოქმედების»,
საგანზედ გაღსელა» (გვ. 17)—მივალითა: «მე
ეიყიდე წიგნი», აქ სიტყვა «ეიყიდე» არის ზნა და
უჩინებს მოქმედებას. ეს მოქმედება გადადის საგანს
«წიგნზედ».. აი როგორ: მე წავედი, ესთქვით,
წიგნის მალაზიაში, შევედი მამში, მალაზიის პატრონს
ეუოხარი, ესე და ეს წიგნი მომეცი მეთქი, იმან მო-
მცა, მეც წიგნში ფსი მ-გეცი, ავლე ხელში წიგნი
და შინ წამოვიდე; მაშასადამე, ჩემი მოქმედებით
წიგნი შინ მოვიტანე; ამგვარად ჩემი მოქმედება
წიგნზედ გადვიდა. არაფერი არაა ადგლი ისე, რო-
გორც ბავშვისთვის მარტივი წინადადების სწელება;
რამე აკვირელია, ხსენებულ ჩვენ მიერ მოყვანილი
წინადადების გარჩევის დროს მოსწავლეები უჩინებენ
ქვემდებარეს და შემწინასაც ბავშვები ვერ გაიგებენ
ავტორთე იმს, თუ რა სასულო და ცნებითი ზნები.

უმეტესობა ხსენებულ ნაცვალეებებათა მოსილთ
სხვა ავტორებსაც ქართლის გრამატიკისს. ბ. ბენა-
შვილის კარგად შეუთუმეებია მეორე ნაწილი გრამ-
მატიკისა და აგრეთვე ის განყოფილება, რომელიც
მართლ წერის ნიშნებს და მათს ხმარებას შეგნება,
ამასთანავე ავტორს აქვს ადვილად—გასაგები, სწო-
რედ საბავშვო წიგნებში სახმარი ენა, რომელსაც
ბავშვები მშენიყრად ვაიგებენ. მას შეუძლია შესწო-
როს და შეცავოს ორივე ნაწილი გრამმატიკისა. და
ხელ-შეკრედ გვმოცეს, რითაც დიდს სამსახურს
გაუწევს ჩვენს გზა-ღანკულს ახალთობას, რიგინის
გრამმატიკის შესადგენად ავტორს ეურჩეთ დრმად
გაინოს ქართული სერამატიკო ლიტერატურა,
ასწონ-დაწონოს თითოეული კწონი ენისა და ისე
განმარტოს ეს კანონი, როგორც ემის ის უმეტე-
სობას. ამ ფამდე კი ბ. ბენაშვილის გრამმატიკა არ
შეიძლება ჩაითალოს სახელმძღვანელოდ ქართლის
გრამმატიკის შესწავლად; შეიძლება, ისარგებლონ
მოსწავლეებმა მისი მეორე ნაწილით; მაგრამ ეს
ნაწილი გრამმატიკისა, როგორც პირველი ნაწილიც
უფრო კარგად შედგენილი აქვს ბ. ა. ქუთათელაძეს.
მაშასადამე ბ. ბენაშვილის წრამა ხსენებული ავტო-
რის ქართულ გრამმატიკას ვერ გაუწევს ბძობლასა-
და ვერ გახდენის მას შოლ ედიღან ჯერ—ჯერობით
ვირე ქართლის გრამმატიკის ჯკეთცი სახელმძღვ-
ნელო დაწერებოდეს, ბ. ა. ქუთათელაძის «ქართული
გრამმატიკა» მიგეჩნია ცოტათ თუ ბეგრად რიგინის
დათავებულს სახელმძღვანელოდ ამ გრამმატიკის
შესწავლად, მაგრამ ველთ მოუთენლოდ საუკეთესო
ქართლის გრამმატიკის დაბადებას და დიდად
მოხარული იქნებით, თუ ამ გრამმატიკის დაბადება
შეერთებული იქნება ბ. ბენაშვილის სახელთან.

ილ. შერაძე.

უოკლად სამღვდელო ეპისკოპოსი ალექსანდრე.

ამ წლის აქლისის 8 შეუსრულდა 50 წელიწადი უოკლად სამღვდელო ეპისკოპოსის ალექსანდრეს სამსახურს. ესწავლად დროში ოცდა სუთი და ორმოცდა ათი წლის თავიანთ ნამსახურებას დედის ამბით და დიდის ზემოთ დღესასწაულაბუნ. მძალე წოდების მიართ დღესასწაულაბუნად მრავალი ქებითი სიტყუანი და შესხმანი წარმოთქმანი, განსაკუთრებით სადღობის დროს სიტყუებს და შესხმებს დასასრული არა ჰქვს. სშირად მოხდება რომ ქება-დიდება შემსხმენი თავსაც კი მოაპყრებენ ხოლმე მათ სთავყუნო პირებს. რას გვყდავთ ჩვენ უოკლად-სამღვდელო ალექსანდრეს ამისთანა შესანიშნავ დღეს?! იგი მიდის მისგან ალდგენილ მონასტერში და მადლობას სწირავს ღმერთსა, რომ იგი დიწისი შეიქმნა მისი მოწაულებიან და ამ ხნის შრომის...

უოკლად სამღვდელო ეპისკოპოსი ალექსანდრე.

ეს მეორე თუ მესამე მაგალითია მთელს იმპერიაში. წარსულ წელში მითმა მძალე-უოკლად უსამღვდელო-ხობამ, მოსკოვის მიტროპოლიტმა სერგიმ წინ და წინვე გამოაგონა, რომ იმისთვის ორმოცდა ათი წლის იუბილეის დღეობა არავის მიელოცა, და არც ერთს გაყეთს არ გაებდა ქებითი სიტყუების ბეჭდვა მის მასხურებაზედ. რისთვისა, — იკითხავს მკითხველი ნუ თუ ამ პარტიკულურულთა მღვდელ-მთავართა სასარგებლო სამსახური და ქველის საქმენი შესანიშნავი არ არიან? ფრად შესანიშნავი არიან, მაგრამ იგინი სულმღვანელობადენ მაცხოვრის მტნებით, რომელიც ბრძანებს:

1. «ეკრძალენით ქველის-საქმეს თქვენსა, რათა არა ჭფოთ წინაშე კანთა სასილველად მათთან»;
2. «ხოლო შენ რაუმს ჭფოფედ ქველის-საქმეს, ნუ ჭტნობნ რსტსენე შენი, რასა იქმოდეს მარჯვენე შენი»;
3. «რათა იუოს ქველის-საქმე შენი ფარულად, ღ მამან შენინ, რომელი ჭხედავს დაფარულთა, მოგაკოს შენ ცხადად».

ამ ამ მტნებით სულმღვანელობდა დიდათ პარტიკულურულა ვეკლასაკან უოკლად სამღვდელო ალექსანდრე, რომელსაც დიდა ღვაწლი და დიდი ქველის საქმეობა მაუშვას ღვთასა და საზოგადოებას წინაშე. ჩვენის სასულვეტო წოდებისათვის მისი ბიოგრაფია ცნობილია და ღმერთს კსთხოვთ, მინატყობოდეს მას დღევრძელობა მკვლქსაის სასარკებლოდ და მას პარტიკის მტმელთა სანუტეშოდ.

საპარტიო მემბრების კენჭისყრა და მათი მუშაობის შედეგების შესახებ

(გაგრძელება *)

მომხრეობის დღეს აღსანიშნავია იყო შერევა და უზნაულობა, განსაკრებლად ყოველი ურაც პარტიის თუ ბანდის იყენებს საბურთო და ტექნიკურ დასახლებებს, ნაყოფიერებას და სხვადასხვა სახის მუშაობას. ყოველსა მისსა საბრძანებისა დღეობასა გარდინდის, მეფასათვის მობარუნის, სადღეობის კვლავ შესწავლის, უცხო ფურთა არმადნთა სხვადასხვა მართლებს, აქედან სევსა თვისსა, დროთა ქმითა დანატრულს.

გუგამ ქართული მეფისგან დასჯის მოწოდება, შეკრება სხვათა და აღსანიშნავი მომხრეობა.

ყოველი კერძო შეასრულეს ჩვეულებითა დღეობის, მერვე გასცა გურამ მეფემ კერძო კრება ბრძანებისა. არა გეძავსო უქმად ყოფა, დარჩას მარად პურბანი, მამაკი სჯობს გულბრძანებს, მანებლს უქმს კვლავ წრთობანი.

შეკრებიან ყოველი მითთ კერძო ბრტრულ კოლხისელები, ოგანი, კავასელ ძურბანი, დაღსტან დღეობანი,

შავში, კლარჯანი და აუბანი, ალაგო, აბაზოები, მოვიდნენ მეფის მონებად მშვიდდ-ფიტხელ მახილ-მჭრელები.

კვლავ პარტიის კერძო მთებისა ჩინებულ მკლავ-მაგრებისა, კარელ ფანელინი ჯაყელინი ალაკასს მემკურნაობა, კასპიით დარბანდ ბარდის მითთ რჩეულინი გულბრძანებისა,

ისწრაფეს მოსვლად რაზმ-მწყობრად იყენებდნენ გარდამარბეობა.

მას დღეს სამეფოს ურცხვნი მკვდრენ ბარს მსახრობელები, სრულ მოუწოდა ერთობით; აღიგნო და შერით ევლები, გამართეს დროსა სამეფო, შერეული წითელ ქრელები, აღმებდნენ მეფე, იხლნენ ერთგულნი გეგის მკვლელები.

განეპარნენ საზნაუდ, მარბოლთა თვისთა ექვდიანი.

გარდაცვლეს აღსანიშნავნი, მუნა მყოფთა მოსწილნი, აზრებდნენ მათსა და ბარესს, გულ-მესასხლედ სტყვენ-ვილინი, იყო ყოველ-კერძო ალაგობა, ნარბევოსა ზიდედანი.

კეისისგან გუგამ ქართული მეფისათვის მრავალსა ნაწასა წარმოცვლა და რქასა დაღსს გამოცხვენს სხარსთა ბრძანებისათვის.

რა ესმა კესარს გურამის მეფობის ხომისა მჭრელობა, გულსა მიეცა სიახვე, უზარის მისი ქველობა.

განძი დადგლი წარმოსცა, აქეს მითვის უმჭრელობა, მოსწერა მიეცა დასჯათა არ ექმასთ შექირველობა.

უზად გაცე ყმათა ზედა, უზგა არა მოგაკლდების, შენთვის ჩემთა საქრუჭლეთა ყოველთა კარი განიღების, არ ვეზუფებს არაოდეს, რაუა ჩემი იპობის, დაღვირუთული მოხმარებით ოქრო ჩემგან გეპოქების.

სხვა ტერა ოქონი რები ევიპტით რომაელები, მოგვიე მარად ტერითთა, არს ჩემგან ბრძანებულები, მძღვედ შეზედი სხართა ამაყთა, უზარე მკიფნი გულბანი, აღაფე ნიჭით ერთგულნი სხარნი და დიდებულები.

გულამს მიერთო კესრით დიდალი განძი ძველია, ოქრო და ეგხელი სიზავლით არს ურცხვ-ულენევილია, განზიარულდა სხარადი უხევიით მბომბეულია,

გასცემს, აღაფებს ყოველი ია ოქრო კვლა უღელბელია. ებრძოდნენ აღსანიშნავნი ქართლ რსიანთ სხარნი გმირად, აზრებდნენ სიხე ქალქათა, მათ შექმნიით მძიმე ქირად, ტყვენი ერთად განუქრადლათ, არ გაუყათ არცა სირად, თუ შეხედიან ევიპტონი, იყიდნენ უფრო ძვირად.

ქონდათ მრავალ ქმთუ ევაბთ აღსანიშნავნი ვენებანი, არა დაუშათ მათთ გარე არ მისცეს აზრებანი, ერთის წილ ასად იზღვევს, ვის ჰქნდა სხარსთგან კლემბანი.

იტყოდეს, ძმარო. ქვანარს, ვეყოლო სიხლთა ელებანი.

აღიგნა აღაფითა, მოკლდნენ სხლთა თვისთა, აზრებდეს, მოუტანდეს ნაზოგართა სხვა მეყვისთა,

*) ის. იმეფისი № 12 1895 წ.

სახლთა შინა იუნჯებდეს საგანძურთა შესატყვისთა,
 სწავისსა და წიგნთა, ყმათა მათთა სახარებისთა.
 კვლა შეკრებოდა ლაშქარი, სიხარულითა ჰრბოდინ,
 ვაჯგობდეს მფეფსა, ვედრებით ეუბნოდინ,
 ვბრძოლოთო მტერთა, ვიდრეუდის სისხლი ხმალს
 შევშრობოდინ,
 უსმინის, მე ვეზმერდის, ვარე სპა მოერეუმიდინ.
 შთადიდინ, მოსრეიდინ სარკინოთა სჯულის
 მცველეს,
 ცუტქლის ჰმსახურს ზინქარებსა შენოჰკვირიან მხერლს
 მკრეცეს,
 აღაღსიან ეგლნი მძოვრით, აჰმევიან ტურა მგვლებს,
 სრულდეს მწვიდენ შენობათა საღ წეხედინ მდგომასა
 ველებს.
 შეგხდენენ მათა სმაგრეს, ქვაბ-ხერვლთა დამ-
 ლულედა,
 ჰბრძოდინ წხენი კისკაღ, ჰკელიდინ ისრით
 წყულუებსა,
 ზოგნი ჰსთხოვიან მუხლ დადგმით, ნუ გეხოცითო თქვენ-
 სა სჯულებსა,
 ღვედ წავგასიხო, გვიმონეთ ჩენ თქენასა მის
 მათულებსა.
 სოჯლ აღიქნეს ნატყენავით ქართლოსელი გულად
 ლომნი,
 ყოფილით კარძო მძაძრუნეს, შენანეს თვისზედ ომნი,
 კვლა ემბდეს სამალავთა სპარსთ სისხლთა სპად
 ვაუძლომნი,
 რბოდეს მარდაღ ვითა ვეუხნი, ბრძოლოსათვის
 დაღუმომნი.
 განუფრიადლათ ალაფი, ტყვეს რიცხვით მიუხუდა
 რობენ,
 შეკრბენ, მფეფსა ულოცენ, წინაშე მისსა ხარობენ,
 ხუთზედა ერთსა მფეფსად მირთმევაღ არა ზარობენ,
 უწარეღლათ ტყვე და ხესტაგი, კვლა მტერზე მემუ-
 ქარობენ.
 გამომარბენენ, ნატყენავეს ვერ დაბრედა ველები,
 უგზოდა ვიდიდენ, საღ იყო ბრძენი უწინდელი.
 ესთ მზავლად იყო, დეურყვად ნ. შოგნი შარანდ ლეობა,
 ამოდ მოდიან განცხრომით მფეფ და მისნი ქველები.
 შემოვიდნენ გერგეინოსანს ქალაქ, შჰქქმეს ღხინი
 დიდაღ,
 ათსა დღესა მფეფ იყო სპათ მაინძლად არ დარბიდაღ,
 ესტა უნდა აღაფისა, მენ შეიქმნენ მრავლად მყოფად,
 სათანიო თან იქონეს, რაცა იყო კეთილ წიბიდაღ.

გამოეხოვნენ მცფესა ნაწოვრით ვაქიდრეუღონი,
 ვასტა ყოვლთაზე, აღაქნა, არეინ ჰყო გულ-
 დაკლებულნი.
 წარვიდნენ თვისთა კვძოთა დიდძალთა სპათა
 კრებულნი,
 სახლთა ეხლნენ, ვარდახდენ შოგებით ვახარებულნი.
 ესრეთ განდიდნა სახელნი მცფესა გურამ ქელსა,
 იშვედეს ყოფნი კიდენი, ჰყვეს შთაყურა საძირკველიანსა,
 ჰქონდათ მონება მფეფსა, მათზედა უშუტველისა,
 ჰქონდათ სურვილი მისდამი, ვითა მათისა მზარდელისა.
 ვარდაიგვალა მხენ იგი მფეფ გურამ დაჰითან სოლო-
 მონიანი და დაჰდა მას წილ ქე მასი სტეფანოზ
 (მფეფე ქართლისა).
 მრათ ხუთა წელსა მფოზლა გურამ სეე განდი-
 დეული,
 დასწყნარდენ ყოფნი მემღვერენა, შეიქმნენ დამშვი-
 დებულნი;
 შემდგომად მისცა მძლე ვალი, ადამის შემოღებული,
 დაშთა სტეფანოზ ქე მისი მთავრად ზე სახელდებული.
 ამისა ჟამა ვრეკლე იყო კურაღ მჯღღამარე,
 რომელი ექმნა მტარვალსა ფოკას შეროხეთ
 მწეროპარე,
 სახილთა დაწეა, არა ჩნდა მსოუთისა სპარის მზომარე,
 ვინ აღუზახა ლაშქარათა, არენ ჰყო სახლად მდგომარე.
 სპარეთად შეკლულ ვამოელ ა მნ ქართლოსიანთ
 გზებია,
 იყო სტეფანოზ ლოპ-გული, აქეს მკლავთა იმედობია,
 შექრიბნა სპანი ქართველთა, მწენი და გულოვებთა,
 კვლე ვანამტკაცა ცხენი და დილა სიმაგრებია.
 ბრძოლა მღეიკა ერეკლე კვისსა და სტეფანოზ მსნას
 დაჰითან სოლომონიანსა.
 ბრძოლაღ აღუღა ბერძენთა, სტრალა ვით
 მჭელეულებსა,
 მრავალ გზის მოსრნა სპანი და სასპეტეი მიაცა
 წყულუებსა,
 სადა მიუხდია, მოსწყვეტდა გუნდ მწეროპარად დარაზ-
 მულებსა,
 ესტაღ თვისა მარჯვენეს და თვისა განზარებულებსა.
 ვიწეღეე ამცნო კუარამან სტეფანოზს სტეფ-
 ტკილები,

საპრესტოდ მიაღ, ერთ ვიყენეთ ჩვენ ვითა მამა-
 შვილები,
 ვეციბე ძელსა ცხოველსა, გულსა მწვეს მათგან
 ქმნილები,
 არა უსმინა, შეჭკრიბნა საბრძოლველ მსხვილ წვდილები.
 ბალოდ შეკობენ ბერძენთ სპანი, საღ სტეფანოზ
 იყო მბრძოლად,
 წევაუკლეს გარე ყოვლები, სისხლმან იწყო ღენა
 მოლად,
 შეანიოვს რაჟი იქნენ გულჯაბანნი ში შით მძრწოლად,
 იბრძოლიან სასტიკებით, ჰყენდათ რაცა თანა მყოლად,
 დაჯრიწეს რაჟში, განვიღენ გარე კედეს ბრძოლიან,
 კელავ შექმნეს რაჟი ფაცხელი, ბერძენთა დაამხობდინან.
 ეიქმნეთო მხენნი ბრძოლისა, ქართველნი მალა
 ხმობდინან,
 შერჩნენ გულ-სრულად სტეფანოზს, ვინცა ერთგუ-
 ლად ჰქმობდინან.
 განმრაველდა მკედარი ბერძენთა, ჰყრია უხშირეს
 ქეოზისა,
 ჰსრვიან ჰველიდინან, ჰყრიდინან, ქართველთ ხმობა
 აქესთ ეიშისა,
 საღ მამართვიდენ განჰადრეკდენენ, მტერთ ზარი
 დსცეს შიშისა,
 მოიგო დიდად სახელი სტეფანოზ მკლავთა ნიშისა.
 მუნ მიმართეს კეისრისა საღა იდგა ძლიერს გუნდსა,
 ხელი ხადეს ხმალით კოტას, სპრიან ჯავშანს სცვა
 რაზმულსა,
 კელავ შენეითდა რაჟი, მბრძოლნი ჰყოფდენ სისხლსა
 ქვე დასხმულსა,
 მისწრაფდეს საღ ხელეღეს კეისრისა დროშას ღემულსა.

მხნისა და ძლიერისა მის სტეფანოზის საეგვილი
 ბრძოლასა შინა და ქართველთა უიმიოდ დასაწყისსა
 კეისრისაგან.

სრულ აღიზახეს ერთობით კეისრის რაზმთა
 ძალებმან,
 მომართა სამანარხომან თავიდა არღა მკრძალებმან,
 ჰყო სისხლი ღვარად ხშირ ტევრად ისარხან მომა-
 ვლებმან,
 იწყელა სტეფანოზ ლომგულა, ჰკლა სისხლმან ნამალ-
 მალეებმან.
 რა რიგი ნახეს ქართველთა, მოაკლდათ მკლავთა
 ძალები,

მოიქნენ, მგლოვად განივლდნენ, უთურად ნამტი-
 რალები,
 მიმართეს ციხე-სიმაგრეს, საღ ეღვათ უფრო სალოები,
 ბედი უბრუნდათ, უბლაგედათ ლომგულთა ბასრი
 ხმალები.
 სტეფანოზს ძეუ კლარჯეთად იქმნეს ცხოვრება
 თავისა,
 მიიღეს მავართ ადგილთა მყოფობა უზრუნავისა;
 ჰყენს გარემოთა მესაზღვრეთ მშვილად მიცემა ზაფისა,
 ზოგჯერ მთაზედ აქესთ, შექცევა ზოგჯერ ზღუას
 ცურვა ნავისა-
 იყენენ შვეშ კლარჯეთს, იშენენს კეთილნი
 შენობები,
 სრანი ტურფანი შეიმკვეს, ვით გულსა მასწავლებია,
 დასახეს მრავალ გავრდათ ტურფანი სამოთხეია,
 სღენენიდენ გულით მჭუნეთა ურთურთის შეწყურებია.
 ითმენდნენ დროთა, ელოდნენ მეფაზის კულად
 გეხასა,
 მათი მომხრენი ჰქონდენენ, სრულ ჰყოფდენ მათსა
 ნებასა,
 ჰმანხურებდინან გულსრულად, უღდენ თქმულთ
 გავანებასა,
 იჭირვიდინან სამთოდ მეფაზის განახლებასა.
 ჟამი გარდახდეს მრავალნი, ეშენესცა ძენი ძეიანი,
 მხენნი და ყოვლად მტკაცენი, ჰმსგავსნი ძველთა
 მგლეთანი,
 მათ შორის აშოტ გულჰყარი, აქეს ხლმითა მარჯვეთ
 კეთანი,
 მკლავთა სიმტკიცით მოჩილ ჰყეა ერნი თვისნი
 მესამხლერეთანი.
 მას დროებს იყო მძლავრება, აენებდენ ქართლ-
 სიანთა,
 განდიდნა, ხელი განშალეს სარკინოზ აგარიანთა;
 დაუღდა ბრძოლად აშოტ მძლე ადვილთა მთა-ტყე-
 კლიანთა,
 სადაცა შეხედის, მოსწყევტდის საბათა მათ საქურ-
 ვლიანთა.
 განითქვა ყოვლგან სახელი აშოტის მამაკობისა,
 კესარმან ნაჭით უგზავნა წყარალნი მას მადლობისა,
 საუნჯე მოსცა შატღი თვით კურატ პალატობისა,
 ამცნო მხენდ დგომა ქრისტესთვის, ქნევა წარმართთა
 მტრობისა.
 აშოტს აქენდა საყრბითანენ ქრისტე გულსა
 დანერგილად,

მას ესვრიდა სულის ძალით ლოცვას იყო ცრემლ-
 ლტობილად, მარად მხალ მხალ
 მისთვის ჰბრძოდა ურწმუნოთა, ჰკებდა მხალ მხალ
 მიწვედილად, მიწვედილად,
 შეეწირა მანვერალად თავი, სიკვდილ მზობდა მწუხრს
 და დილადა. სიმაგრეთაგან მცირ-მცირედ მოღვა ბართ შენობათადა,
 უფლისა მიერ ძ.ლთასა ვერაფერ ეკაბათადა;
 მოველო დაიპყრა ადგილნი მას ქაშებს დია კამათადა,
 ტფილისს მიიღო დიდება ეწყო მეფობის ქმნათადა,
 გამეფება აშოტ ტურატ ზაღატას დავეითან სოლომონ-
 ხასა ქართველთა ზედა.

იქნა თვით მეფედ თბილისად გვირგვინი დამკვიდ-
 რებული, ბარდითურთ ხელსა დაიპყრა ადგილი წარჩინებული,
 ჰბრძოდა სარკინოზთ მესისხლედ მახეილ პირ გაბასრე-
 ბული.

იყო სახელის მომხვეჭელი, ერთა ჰყვა შეყვარებული,
 აშოტის დროსა ქართლოსით აგარიანთა სულისა,
 შემცირდებოდა ყოვლითურთ სწავლანი ას-კვის
 კრულისა, კელად სარკინოზთა ძალები დანინდა ღვთივ წყევლისა,
 განდიდა ქრისტეს სახელი მოციქულთ განსწავლულისა.
 აშოტ მეფემან დაიპყრა აგრ-კახნი მათის მზერათა,
 ჰყო სასტიკებრნი ბრძოლანი ძლიერნი მრავალ
 გვართა,

სამათ დაცხრა წელ იმეფა შრომითა დაუწყნარიოთა,
 ესე იუწყე მსმენელი მოკლითა საუბარიოთა.
 კელად სარკინოზნი განმრავლდენ, ქართველთზე ვითა
 მკალბები,

ებრძოდა მეფე ძლიერად და ერნი გულმზურვალბები,
 მრავალ გზის დასცა, შემუსრა, კელად იყენენ
 დაუთვალბები, სრულად ვერ მოსპეს, რაზომცა ზედა აღეწეს ხმალბები.
 რაზომ მხნედ იდგენენ, ეგრეთა მოსწყინდათ მახეილთ
 ქნევიანი, ზოგჯერ მტერთ სრვიდენ და ქამად ქართველთ იყო
 ძლიერანი, ამისთვის სპათა მაშვრალთა ჰყვის განსხვავების ხეცვანი,
 გამოეთხოვნენ მეფესა, ჰქმნეს სახლად წელთა რხევიანი.
 შემდგომად აშოტ არტანუჯს, ციხესა მყარად
 გებულსა,

შევიდა მცირე მოყმითა, ელის სპას მოწოდებულსა,
 ჯგრძინად, სარკინოზთ ლაშკარნი, თავს ესხნეს
 დაუწყნარებულსა, შევიდლა მეფე საყდასა მოციქულთ სახელ-ღებულსა.

მუნ შეჰყენენ ბილწნი სჯულითა, ტრავზხედ
 დაკლეს დანითა, იქნა ქრისტესთვის მოწამე, არ იყო სიკვდილს ნანითა,
 აშოტის სპათა რა ეს სცნეს, ისწრაფეს შუკ-უბანითა,
 მოასწრეს სრულად აღწყვატეს, უყრავნევის ხანითა.
 ერთობილნი, სარკინოზნი მოსრნეს ქართველთ
 მოტრარლთა, არ განერათ არცა ერთი უვზოდ ანუ გზან კვალთა,
 დაიურვეს მეფის გვაში, გარდისდიდენ მისა ეალთა,
 იგლოვდიან ჯერისებერ, ცრემლთ იდგნდენ უხედა
 თვალთა.

დაშინენ ძენი აშოტისა შემკლარჯეთად მცირე
 ყმანი, აღიზარდენ, შესარულეს მეფისათვის გლოვის თქმანი,
 მწუხარების ყმანი განვლეს, დაწყნარეს გულთ
 სულთქმანი, იყენეს სრულნი მამაკობით, მკლავ მაგარნი მანენი
 ყმანი, საგგდილი აშოტ მეფისა და გამეფება მასა მისას
 ზაგრატისა ქართველთა ზედა.

ზაგრატ პირმშო წამყლავა აშოტ მეფის ნაქონდებსა,
 გამოულა ვისცა აქენდა ლომკულობით მკურნებსა,
 სრულ დიპყრა მამეულთ, შემოიპყრა თვისსა ნებსა,
 თუ შეებრძვის მტერთა თვისთა, ამარცხებდეს
 გულგონებსა.

მას ქამს მოვიდა შამქვი, მბრძოლთა თუთვალეთა,
 ძეხალილისა ქართველთზე დაიპყრა სრულად მკლავითა,
 ბაგრატ მოერთო მახედასა, ჰყო შეერთება ზავითა,
 მან მიანიჭა კელად ქართლი ყოვლითა საურავითა.

იგი წარვიდა, მოვიდა სხვა ბულად სახელდებულთ,
 წარმოვლო რანი, ტფილისი ჰყო რაზმით შეპირ-
 ვებულთ,

კელად მასთანაჲ ბაგრატ მხნე იქმნენ შეერთებული,
 გამოიყენეს საყ და, მოჰკლეს ჰყვის გაწვალბული.
 მით რომე ესე სააკო არ მოარიოდება მეფესა,
 ციხეს ჰსჯდა, არა უსმენდა, ჰყენდა ძაღლს მრავლად
 მყევსა

ნაცულად მიიღო სიკვდილი, არ ჰმსგავსა ვარის
 მკრეფსა, ჰბრძანე, ვინ დასვამს ორგულსა, სახლსა სამეფო სევფსა.
 დროსა მას ბაგრატ სახელით იიდა გლოვინებითა,
 მეფე არს კურატ ჰალატი თვით კვისრისა ნებითა,
 ვისცა ებრძოდეს, ამჰპარის მრავლისა კლისა ნებითა,
 მარტუბულმან განვიღო საწუთრო შეგებისა განმსჯავლებით.

შედაგოგეური შენიშვნები სერო და სპირელო სკოლების მასწავლებელთა საეურნდღებოდ.

ლექსები, როგორც ერთი საშუალებათაანი დედა-ენის შესასწავლად პირველ დასწერის სკოლებში.

პირველ დასწერის საშუალებაში დედა-ენის შესასწავლად, სხვათა შორის, ლექსების დასწავლასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს. ამიტომ სხვათა საკითხები წიგნების შემდგენლები პროზაიკულ სტატიებთან ერთად ათავსებენ საუცუტესო ლექსებსაც, როგორც სამაგალითოს, როგორც ძვირფას მარგალიტს შოშობლოში პოეზიისას, ფრიად სასარგებლოს დასასწავლად. ლექსების სწავლებას აქვს დიდი მნიშვნელობა არა მარტო მასთვის, რომ ვაჟნოს ბავშვის გონება განავითარებდად დედა-ენის საუკეთესო ნაწარმოებს, — აზამდ მისთვის, რომ აღზარდოს მოსწავლეში დასაწყისი უპილესი წიგნობრივი წესიერებისა, რომ გვიღვიძროს ბავშვის გულში სიმართლის, სიყვითის და სიმშენიერის გრძობებმა და აგრეთვე მისთვის რომ ბავშვს ჰქონდეს ცოცხალი სიყვარული და მისწრაფება ყველა კეთილსამი. ამათივე ლექსების შესწავლას ყოველთვის უნდა მოჰყვეს შემდეგი შეიყვანა: ა) ვაჟნოს მოსწავლე სიტყვა-კაზმულს მწერლობას, სამაგალითო ენას; ბ) განავითაროს ბავშვის გონებითი ნიჭიერებანი: მხსენება, ჰკუთვანება და წარმოდგენილებანი; გ) აღზარდოს ბავშვში ესტეტური გრძობანი, კეთილშობილური, და წყნადე აზრები; გაღვიძროს ბავშვს აქტიური მისწრაფება სათნოცილობა და ზოლი მიწიერებისადაში. ყერთოდ ლექსები წარმოადგენენ მშენებრის მასალას ბავშვის ხელოვნურად წაკითხვის შეასწავლად, — ლექსების კითხვაში ვარჯიშობის დროს ბავშვი ადვილად გაიგებენ კარგი კითხვის კანონებს. ერთის სიტყვით პოეზიის საშაგალითო წარმოების კითხვას და შეწავლას ღრმა მნიშვნელობა აქვს ბავშვის განათლებას და აღზრდის წხრით. პატარა ბავშვებს, ვინც კი დაჰკვირვებთ — ადვილად შეინიშნავდა, რომ რა-თოიანი სიტყვების გამოთმა ძლიან უყვართ. ნაწა, ხალხური ლექსები, სიმღერები ყოველთვის ატკობდა და ატკობას ბავშვის ცხოვრებას. უტკობი ბევრი შენიშნავდა ერთ ზარე-შობებას, თუ თე-ლყური უდენება ბავშვისათვის

ანბნის შესწავლის შემდეგ — ბავშვი ვადავებს ანბანს და მიგზვევა ცოტათი კითხვას თუ არა, მშინე პირველ საკითხავ წიგნში ის ვერ ვადაიკითხვს პატარა პატარა და ადვილ ვასავებ ლექსებს. ლექსების რამდენჯერმე წაკითხვით ბავშვი ბუნებრივად თითონ თანისთვად იწერენენიან, ვარჯიშებიანი კითხვაში. ამის ვარა შესწავლად ლექსების შესწავლა საუცუტესო საშუალებაა ბავშვის მესწავრებრს ვანვითარებისათვის. სიტყვა-კაზმულ ნაწარმოებთა მნიშვნელობა ადამიანის და მთელის ერის აღზრდაში, ყოველთვის საგრძნობელი და საგონებელი ყოფილა. მისთანა ნაწარმოებთა ძლიერებას ვმოჩილვებანი არა მარტო ვანათლებლნი ხლხნი, აზამედ — ელურებიც. კაცობრობა დიდი ხანია, რად სარგებლობს პოეტური ნაწარმოებებთ ხალხთაში ცსტეტიკული და წიგნობრივ გრძობების ვანსავითარებლად. ძველი ბერძნები სწავლობდენ დედა-ენას ჰომერუსად, ვეზოლუსად და ენობოსის არაკებლად, ლექსების ხელოვნურად წაკითხვა, სმღერა-ვლობა, სკრავებულ დაკრა შედგენდა აუცილებელ საქრავებას მოზარდ თაობის აღზრდილასთვის. ლხნის დროს სფერას შედამობენ ათას ნაირი ყვეადღებთ, ყურნის მღვენებით. მოხუცებულებს წუთ ჩხხლვობდენ ახლავლდებო, რომ ახლად ვაღვრჩენრლს უნდალდო, უდარდლ ქავუკობის სიმწეზირეს და სიკსკავს დეოზმინიებია მოტუეზულვების დარეჯილობა, ნაღვლიანობა და გულრწუხელი, ვამოწეული მძიერ ვადფისა და ზრუნვისა ვამო. მასპინდელი და ტუზრები ერთმანერთს ვაე-ლექსებოდენ, ვეზნებოდენ ერთმანეთს ზემბ, მოსწრეულს სიტყვებს; ავე იმართებოდა სასცენო წარმოდგენები, კოსტუმოდენ ლექსებს, სააკომპანიმენტოდ ათუ მკნის შესწავლად თანაზობდენ, უტრე-ენს სკრავებას აზარებულ და მისწრად სიტყვების შესწავლად სკრავი არავდერის ხმებთან იძენდა მეს ძლას, იდკოდა მეს სამოწენებას. ამ ვერსტურავებს ვენდეთ ჩენნი ხლხის წარსოლ ცხოვრებანილ, ამ ხარსტრავთს ვეხალეს ჩენნი პრეტრავკი თორნივე კრითავში და ბერეისე ბიცი, ამ ნაირსტრავის ვენდეთ ბერენ «ვეფხის ტყეოსანშ აუ» — «ბუკსა ჰგრეს ვა წწილანა დატკობდეს ტკობითს მხოთსა. რა ვოდდა ძელს ბერეინება თუ არა ილიადა და ოპისა, ძელი ვერსტები იქნდა იღმბლენს ჰპეტეკულს სმბძეს და ბერობრ ვეს კანონს ცხოვრებობისვის. რაჲდ იზრდობდენ ჩენნი წინაპრები? რა

გადაეცემოდით მათ, როგორც სულიერი სამკვლარი? — ძველი ამბები, მოთხრობები, ხალხური ლექსები, სიტყვა-კაზმული მწერლობა, „ვეფხისტყაოსანი“, რომლებიც განაწილებულია ყველა ჰუნდად, როგორც უნდა მოქცეულიყვნენ, რომ გამხდარიყვნენ მაშულის შეიქცეულად, დროს გმირად; ხალხური სიმღერები, რომელთა შორის უნდა ყველა ისმენდა კანონს, წესს ურთიერთ შორის დამოკიდებულებას; პატრიოტულ და ეთნოკურ გრძობების გასაღებულად ხშირად მიმართავდნენ ხოლმე სახალხო სიმღერებს, და დასასრულ საეკლესიო საკლობლები, ძალის პირები აღუძრებდნენ და აღვიძებდნენ უზარალო ხალხში რელიგიოზულ გრძობებს, სიტყვა-კაზმული მწერლობის მიერ გამოწვეულ შთაბეჭდილებას შეუძლოა მთლად გადაეცეთოს ადამიანის ხასიათი, გააკეთილშობილოს იგი. ხასიათი, ამბობს სპილოსი, არის ერთი უსაჭიროები ძალათაგანი ქვეყნიერებაში, კარგი და კეთილშობილური ხასიათის მკარებელი ყოველთვის სამაგალითოდ და კაცობრიობის ბუნების წარმამადგენლად იყენებენ. ადამიანი, რომელიც განსაკუთრებით განირჩევა ცხოვრების რომელიმე ასპარეზზე, ადამიანი დახლოებული, მაღალ-პატრიოსანი, მაღალ-ხეობიანი, დაუძრავი, ამაღლებული მიზნით აუცილებლად, გამოაწვევს კაცობრიობის პატრიოს კვამს. ამისთანა ადამიანს კაცობრიობა, ხალხი სრულიად ენდობა და ცდილობს მისთვის მათ; ცხოვრებაში ყველაფერი კარგი მხოლოდ მათ შორის არის შეკავებული, და თუ ამისთანა პირები არ იქნებიან ქვეყნაზე, ცხოვრება არსად არ ეღივებოდა, ამბობს იგივე სპილოსი.

რადგანაც პოეტური ნაწერებს ამდენად დიდი აღმზრდელი მნიშვნელობა აქვს, ამიტომ პირველ დასაწყისი სკოლის მასწავლებლებიც უნდა ცდილობდნენ, რაც შეიძლება უფრო მეტი რიცხვი ლექსები მიწოდონ მოწაფეებს დასასწავლად. «დედა-ენაში», რომელიც იხმარება სახელმძღვანელოდ ჩვენს სკოლებში, ბლომად არის მოთავსებული ლექსებიც. ეტყობა, რომ ავტორიც დიდ მნიშვნელობას აძლევს

ლექსების შესწავლას სკოლებში, მაგრამ აქ უნდა შევინიშნოთ საზოგადო-აღმსრულებელი მოთხოვნები: ყველა ლექსების მარხვრებულად დასწავლა შეუძლებელია — ლექსების სწავლების დროს აუცილებლად საქარა ექანიით სახეში, რომ ლექსი, როგორც შინაარსით, აგრეთვე გარეგანის თარიღით, გადმოცემით აღვილი გასაგები იყოს ბავშვისათვის. ლექსის შინაარსი უნდა ეთანხმებოდეს ბავშვის გონებით განვითარების ხარისხს, მათ მიერ შეგნებდეს; ამიტომ საჭიროა, რომ ის საგნები და მოვლენანი, რომლებიც ლექსებში ლაპარაკია, ნაცნობი და დახლოებული უნდა იყოს ბავშვთან, რომ ლექსის შინაგანი აზრი არ აღემატებოდეს ბავშვის მსგავლობის მასალას.

ლ. პოცვაძე.

(შემდეგი იქნება)

რედაქციის წასუხი.

მღ. მიხ. ან — ძეს. არ გვეცნობოთქენი მონაწერი. ჩვენ თვითონ ენახეთ თქვენგან ნაქებარი მოქალაქე, და ცერა დღევკლესიაში წარვისთვის ხალხის მომწოდებელი, თვითონ ერთად ზოგიერთ სერო წოდების პირთათანა წირვის დროს შინ იჯდა და «ხელხუვს» მღეროდა. ქაწილში. ამისთანა პირმა რაც უნდა იქადაგოს ევრას გაარიგებს...

კახელ მღვდელს. მოძღვართ მოძღვარნი ვადით არ ირჩევიან. ისინი სამუდამოთ არიან არჩეულნი და ამისთვის თუთავის თანამდებობას რიგინად ასრულებს, სამღვდლოებას არ შეუძლია მისი დათხოვა.

შეწირულებანი.

მ. რედაქტორო!

უმორწილესად გთხოვთ თქვენს მატრიცებში
 გაშვების შემდეგ სს სსულებით უგულოთაღისი მადლო-
 ბა გამოუცხადოთ იმ პირებს, რომელთაც კეთილ ისუ-
 რვეს და შემოსწირვის რწმუნებულ წემდამო ჟვარისის
 წმინდის გიორგის ეკლესიას საეკლესიო ნიუთები დი-
 რებული 153 მანეთად.

აი სია შემოსწირველთა:

სენაკის სთავად-აზნაურთა სასწავლებლის ინსპექტო-
 რმა სამსონ გიორგის ქუე ფიფინას ერთი წყვილი ბაი-
 რალი, ღირებული 40 მანეთისა; ეგნატე ანდრას მუე
 გიორგაძემ ერთი დიდი საწინგე, მორე მატარს, სამთლის
 შუაგი და შესამე, საჯანდაკე ღირებული 25 მანეთისა;
 ზიმონ მალაქველიძის ქვრივმა რუსუდან კვიციანიძის
 ასულმა ერთი წყვილი დიდი შანდლები, ღირებული 20
 მანეთისა; კონსტანტინე საკოს მუე ბაჟურამქე ტრანკე-
 ზედ დასასვენებელი სანაწილე, ღირებული 18 მანეთისა;
 ბესარიონ ლევანის მუე ფიფინას მცხეთის სხტი, ღირ.
 10 მანეთისა; გლუხმა შუთაძე გიორგის მუე სინბილა-
 მუე ღვთისმშობლის სხტი, ღირ. 10 მანეთისა; მღ-
 ვლეძმა დიმიტრი გიორგაძემ ტრანკეზის შესამოსი
 ფარმა ღირ. 10 მანეთისა; სალომე გიორგაძის ასულმა
 ჟვარა, ღირებული 10 მანეთისა; გრიგოლ ანტონის
 მუე ტრანკეზედ დასადგმელი სამ ტოტინი შანდალი,
 ღირებული 5 მანეთისა; გიორგი შიოს მუე დიდაბანი-
 მუე შანდალი, ღირებული 5 მანეთისა.

მღვდელი იოსებ გიორგაძე.

მ. რედაქტორო!

უმორწილესად გთხოვთ თქვენს მატრიცებში
 გაშვით დიქციონარს სს სსულებით გულოთადი მადლობა
 გამოუცხადოთ ზუგდიდის მცხეთის ეკლესიის შუბ-

ვალს გიორგი ვასილის მეს თოდუას, როგორც ვრე-
 ბულისაგან, აგრეთვე მრველის მხრითაც, რომელმაც
 თავისი სრული შეღებვა ეს მორეჟერ ზუგდიდის მცხეთ-
 ვისი ორ შტატინი ქვის ეკლესიის გუმბათი, სამიუე
 გარემო ეკლესიისა და ალფაფის კარები; მისი შრომის
 გარდა შესაღებუი დაჯდა 30 მანათი; სალომე მრ-
 ვლისათვის საკარდროზედ შეკვებინდა თავისი სრულითვე
 მუდამ შეღებვის.

მღვდელი გაბრიელ ჟიჭია.

ბანცხადიშა.

საქველმოქმედო

თავარის ნახატიანი

ფოტოსტის ქალაქი

ისუიდება თბილისის და ქუთაისის ქართულ-
 წიგნის მადსიებში
 თითო უპრხალი თითო პაპიკად.

მოგებული თანხიდან ნახევარი შეწირება ზმირ-
 სიტჰმომის ფონდს და ნახევარიც მოხმარდება იაჟ-
 ფისიან და მუქთად დასარიცებულ სახალხო ფონდ-
 ამის გამოცემას.
 ვისაც სურს გამოწერა შეუძლიათ დაიბარონ
 ფოტოსტით დ. ყვირილიდან მიხეილ ბარამიძისაგან.

შინაბარსი.

კიდევ ფუჭი და ამაო ზრუნვა შეგრე-
 ლი მწერლობის გაჩენისა და ლოცვისა და ღვთის-მასწავრების
 ქართულიდან შეგრულად გადათარგმნის შესახებ.—ბობლიოგ-
 რათული შენიშვნა.—ახალი ამბები და შენიშვნები. საქართვე-
 ლოს მველი დროის თავგადასავალი.—ჟედაგოგური შენიშვნები
 სიარო და სამრეგლო სკოლების მასწავლებელთა საურადლობო-
 რუდებქცის შესახებ.
 შეწირულებანი.
 განცხადება.